

Florin MOȚIU

CONTRACTELE SPECIALE
CURS UNIVERSITAR

Conf univ. dr. Florin MOȚIU

Facultatea de Drept și Științe Administrative

Universitatea de Vest din Timișoara

Judecător la Curtea de Apel Timișoara

CONTRACTELE SPECIALE

CURS UNIVERSITAR

Ediția a V-a,
revăzută și adăugită

Universul Juridic

București

-2014-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2011, 2012, 2013, 2014, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI COMERCIALIZAT
DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE
PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MOȚIU, FLORIN

Contractele speciale : curs universitar / Florin Moțiu. -

Ed. a 5-a, rev. și adăugită. - București : Universul Juridic, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-479-0

347.45/.47(498)(075.8)

REDACȚIE: tel./fax: 021.314.93.13

tel.: 0732.320.666

e-mail: redactie@universuljuridic.ro

DEPARTAMENTUL telefon: 021.314.93.15; 0733.673.555

DISTRIBUȚIE: tel./fax: 021.314.93.16

e-mail: distributie@universuljuridic.ro

www.universuljuridic.ro

ABREVIERI

alin.	alineat
C. Apel	Curtea de Apel
CD	Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem
C. civ.	Cod civil
C. pr. civ.	Cod de procedură civilă
C. pr. pen.	Cod de procedură penală
CSJ	Curtea Supremă de Justiție
ÎCCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
Jud.	Judecătorie
L.P.	Revista Legalitate Populară
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
R.D.C.	Revista de drept comercial
R.R.D.	Revista română de drept
R.R.D.A.	Revista română de drept al afacerilor
R.T.D. civ.	Revue trimestrielle de droit civil
Trib.	Tribunal
Trib. jud.	Tribunal județean
Trib. Suprem	Tribunal Suprem
U.E.	Uniunea Europeană

TENDINȚE ACTUALE ÎN DREPTUL CONTRACTELOR SPECIALE

Datorită dezvoltării și evoluției societății umane în general asistăm la o continuă multiplicare și diversificare a contractelor care se încheie între diferite persoane fizice sau juridice. Astfel, în prezent se pune tot mai des întrebarea dacă dreptul contractelor (civile și comerciale) reprezintă dreptul special sau dreptul comun în materia contractelor.

Noțiunea de contracte speciale reprezintă o verigă intermediară între teoria generală a obligațiilor, care fixează regulile de formare și de executare a contractelor în manieră generală și abstractă și contractul individual care leagă în mod concret două sau mai multe persoane¹.

Cele mai multe reguli din Codul civil sunt supletive și părțile pot deroga de la acestea pentru a-și construi propriile lor convenții. Evoluția din prezent este însă alta; astfel, reglementarea unor diferite contracte se impune din cauze economice și sociale și pentru a proteja părțile, asistându-se astăzi la un adevărat recul al libertății contractuale.

S-a afirmat despre evoluția contemporană a dreptului contractelor speciale că „pare că este supusă la două legi care guvernează ansamblul dreptului contemporan: specializarea și complicarea progresivă”².

Totuși, între teoria generală a obligațiilor (care constituie dreptul comun în materie de contracte) și contractele speciale există o interacțiune și interdependență reciprocă.

Astfel, dreptul contractelor speciale se supune, în lipsa unor reglementări specifice, regulilor generale în ceea ce privește condițiile de validitate ale contractelor (consimțământ, capacitate, obiect și cauză), interpretarea clauzelor contractuale sau executarea convențiilor (principiul forței obligatorii, principiul relativității efectelor).

Pe de altă parte, contractele speciale sunt creatoare ale dreptului comun; acesta din urmă nu este rigid, ci se construiește, zi de zi, de către doctrină și jurisprudență, precum și de unele reglementări speciale pentru anumite contracte care sunt apoi generalizate și de practicile contractuale care devin abstracte. Astfel, sunt generalizate anumite principii (consensualismul), anumite tehnici (stipulația pentru altul, subcontractarea) sau anumite concepte (forța creatoare a aparenței în drept, abuzul de drept, buna-credință, obligația de informare etc.).

¹ C. Mascala, C. Saint-Alary-Houin, *Droit civil: les contrats civil et commerciaux*, 4e éd., Ed. LGDJ, Paris, 2003, p. 200.

² Ph. Malaurie, L. Aynes, *Cours de droit civil. Contrats speciaux*, 10e éd., Ed. Cujas, Paris, 1996, p. 34.

Independent de legăturile existente între teoria generală și contractele speciale se observă în dreptul contemporan o tendință de a elabora reguli „transversale” care se aplică unor categorii de contracte speciale, în special contractelor de furnizare de bunuri și de servicii.

Se creează astfel un fel de drept comun al contractelor de origine legislativă, întrucât se adoptă reglementări comune care vizează protecția consumatorului sau libera concurență, acestea fiind aplicabile tuturor contractelor de furnizare de bunuri sau servicii.

Evoluțiile societății contemporane și faptul că vechiul Cod civil¹ nu mai corespundea realităților prezente au determinat preocuparea legiuitorului român de a adopta un nou Cod civil.

Prin adoptarea noului Cod civil s-a urmărit crearea unui cadru legislativ modern, care să răspundă nevoilor de reformare a instituțiilor și să reflecte realitățile și cerințele societății românești actuale. Acesta trebuia să răspundă, în egală măsură, exigențelor ce decurg din angajamentele asumate de România în cadrul procesului de integrare europeană și din statutul de stat membru în U.E.

Noul Cod civil român a fost adoptat, împreună cu noul Cod penal, prin procedura asumării răspunderii Guvernului, fiind adoptată în acest sens Legea nr. 287/2009². Ulterior, s-a adoptat Legea nr. 271/2011 pentru punerea în aplicare a noului Cod civil, data intrării în vigoare a acestuia fiind stabilită la 1 octombrie 2011³.

În noua reglementare, ca o consecință a abandonării dualismului Cod civil – Cod comercial⁴, s-a impus în mod logic includerea în cadrul său a cât mai multor contracte, inclusiv a celor considerate până acum ca fiind apanajul exclusiv al comercianților. Astfel, au fost avute în vedere contractul de comision, de consignație, de expediție, de transport, de agenție, de intermediere, de cont-curent, de report, de furnizare; de asemenea, contractul de societate constituie dreptul comun atât pentru contractul societate civilă, cât și pentru contractul de societate comercială.

Este de remarcat că, pe un plan mai larg, și la nivelul Uniunii Europene există preocupări pentru unificarea dispozițiilor din diferitele state membre cu privire la contracte în general⁵.

Astfel, Comisia Uniunii Europene a adoptat în februarie 2003 Planul de acțiune „Pentru un drept european al contractelor mai coerent”⁶, care a avut ca scop principal ameliorarea calității acquis-ului comunitar existent în domeniul dreptului contractelor, care să constituie baza pentru un instrument opțional viitor în acest domeniu.

¹ Vechiul Cod civil român, având ca model Codul civil francez din 1804 (numit și Codul Napoleon), a fost adoptat în anul 1864, fiind publicat la 26 noiembrie 1964 și pus în aplicare la 1 decembrie 1865.

² Legea nr. 287 din 17 iulie 2009 privind Codul civil a fost publicată în M. Of. nr. 511 din 24 iulie 2009 și republicată, urmare a modificărilor aduse prin Legea nr. 71/2011, în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

³ Legea nr. 71/2011 privind punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil a fost publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011. Noul Cod civil a fost modificat prin O.U.G. nr. 79/2011, publicată în M. Of. nr. 696 din 30 septembrie 2011, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 60/2012, publicată în M. Of. nr. 255 din 17 aprilie 2012.

⁴ Printre obiectivele noului cod s-a aflat și principiul reglementării raporturilor de drept privat într-un singur cod, prin încorporarea reglementărilor privitoare la persoane, relațiile de familie și relațiile comerciale, precum și la dispoziții de drept internațional privat.

⁵ A se vedea, pentru detalii, C. Macovei, *Perspectivile unui drept european al contractelor*, în R.D.C. nr. 7-8/2004, Ed. Lumina Lex, București, 2004, pp. 169-190.

⁶ Pentru textul acestui plan și detalii privind activitatea Comisiei U.E. în acest sens a se vedea site-ul www.europa.eu.int.

Pentru ameliorarea calității acquis-ului comunitar existent, acest plan a prevăzut două etape. Prima etapă vizează stabilirea unui cadru comun de referință, în care să se stabilească principii comune și o terminologie comună în materia dreptului european al contractelor.

Acest cadru comun a fost proiectat să fie structurat în trei părți. Prima parte ar urma să includă un anumit număr de principii fundamentale pentru dreptul european al contractelor, aceste principii urmând să servească drept bază pentru alte părți ale cadrului comun de referință, fiind comparabile cu considerentele unei directive.

Celelalte două părți ar putea fi constituite din definiții ale termenilor juridici abstracți ai dreptului european al contractelor (de exemplu, termenii de contract, prejudiciu, daune-interese etc.) și de norme care să reprezinte regulile uniforme (acestea ar putea privi încheierea, validitatea sau interpretarea contractelor, executarea sau neexecutarea lor, încetarea etc.). Aceste definiții și norme ar trebui însoțite de comentarii comparabile cu structura principiilor Lando¹, care să clarifice dispozițiile dreptului comunitar sau ale drepturilor naționale din care sunt derivate.

Comisia Uniunii Europene a intenționat să pregătească acest cadru comun de referință prin șase programe cadru de cercetare², sursa acestor programe fiind diferitele drepturi naționale ale țărilor membre U.E. în domeniul contractelor. Astfel, prin compararea diferitelor reglementări naționale se pot elabora denumiri comune și se pot defini cele mai bune soluții pentru probleme similare.

De asemenea, s-a stabilit importanța analizării jurisprudenței în domeniul contractelor și, în special, a deciziilor instanțelor supreme din fiecare stat membru al U.E. O asemenea analiză este importantă pentru țările din sistemul de drept de *common law*, dar permite în același timp să fie determinate acele soluții naționale care și-au dovedit valoarea în practică și care au condus la rezultate satisfăcătoare. Un rol important îl au și modelele și experiența avocaților și a camerelor de comerț naționale și internaționale, în special în ceea ce privește contractele standardizate.

Bineînțeles, un rol important îl are și dreptul comunitar existent, cadrul comun de referință urmând să amelioreze acest drept și să propună soluții pentru reducerea dificultăților de aplicare a acestui drept de către statele membre ale U.E., acest cadru urmând să servească drept bază pentru un instrument opțional în materie de drept european al contractelor.

A doua etapă va fi reprezentată de utilizarea propriu-zisă a acestui cadru comun de referință. În acest sens, urmează să fie utilizat de către Comisia U.E. acest cadru comun de referință, dar în același timp aceasta va invita legislatorul comunitar, adică Parlamentul U.E. și Consiliul U.E. pentru a face amendamente la propunerile Comisiei.

Planul de acțiune menționează apoi oportunitatea și importanța unui instrument opțional, care să pună la dispoziția părților contractante un ansamblu independent de reguli care să constituie dreptul aplicabil contractului. Acesta nu ar înlocui dreptul contractelor din fiecare țară membră a U.E., ci ar putea fi aplicat prin voința părților unui contract,

¹ Pentru aceste principii a se vedea O. Lando, H. Beale, *Principles of European Contract Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht – Netherlands, 2000.

² Acestea au fost aprobate prin decizia nr. 1513/2002 a Parlamentului și Consiliului U.E. din 27 iunie 2002, publicată în JOCE din 29 august 2002.

dacă el ar corespunde mai bine nevoilor lor economice și juridice decât dreptul determinabil prin regulile dreptului internațional privat.

Acest instrument opțional ar trebui să țină cont de domeniile pertinente pentru piața internă a U.E., Planul de acțiune menționând în acest sens dispozițiile referitoare la formarea și validitatea contractelor, precum și la executarea sau neexecutarea obligațiilor contractuale. Probleme concrete ar ridica exigențele formale de încheiere a contractelor, regimul reprezentării sau aplicarea transfrontalieră a contractelor standardizate.

O chestiune particulară interesantă este de a stabili dacă instrumentul opțional ar trebui să se refere și la anumite contracte specifice sau numai la contracte în general. În acest sens s-a susținut în doctrină¹ că aceste contracte specifice ar trebui să fie reținute în măsura în care ele pot facilita tranzacțiile pe piața internă a U.E. Astfel, instrumentul opțional s-ar orienta asupra contractelor transfrontaliere de o importanță economică considerabilă; asemenea contracte ar fi contractele de vânzare, contractele de servicii (între acestea figurând și contractele de intermediere), contractul de asigurare sau contractele care privesc formele de distribuție transfrontalieră de produse sau servicii.

În acest fel, acest instrument opțional ar contribui la construirea și consolidarea pieței unice la nivelul Uniunii Europene, putând constitui baza pentru adoptarea în viitorul nu prea îndepărtat a unui Cod european al contractelor.

Făcând pași înainte pe acest drum, Comisia UE a elaborat la 1 iulie 2010 Cartea Verde privind opțiunile de politică în perspectiva unui drept european al contractelor pentru consumatori și întreprinderi.

S-a constatat astfel că piața internă a UE este construită pe o multitudine de contracte reglementate de legi naționale diferite în materie contractuală, iar diferențele dintre legislațiile naționale în materie contractuală pot genera costuri suplimentare ale tranzacțiilor și incertitudine juridică pentru întreprinderi, conducând la o lipsă de încredere a consumatorilor în piața internă.

Scopul acestei cărți verzi este de a stabili opțiunile cu privire la modul de consolidare a pieței interne, prin realizarea de progrese în domeniul dreptului european al contractelor și să lanseze o consultare publică în legătură cu acestea.

În funcție de evaluarea rezultatelor consultării, Comisia ar putea propune acțiuni suplimentare până în 2012, având în vedere că un instrument de drept european al contractelor ar putea ajuta UE să își îndeplinească obiectivele economice și să se redreseze în urma crizei economice.

Un instrument de drept european al contractelor ar putea avea forme diverse, de la un instrument cu caracter neobligatoriu, menit să îmbunătățească coerența și calitatea legislației UE, la un instrument cu caracter obligatoriu care ar constitui o alternativă la pluralitatea de regimuri existente în materie contractuală, oferind un singur set de norme în materie. Ca observație generală, instrumentul Uniunii ar fi disponibil în toate limbile oficiale. Acest lucru ar aduce beneficii tuturor părților implicate, legiuitorilor care au nevoie de îndrumare, judecătorilor care aplică regulile și părților care negociază termenii contractului.

¹ D. Staudenmeyer, *Un instrument optionnel en droit européen des contrats*, în R.T.D. civ. nr. 4/2003, pp. 633-634.

TITLUL I

Contractul de vânzare

CAPITOLUL I

Noțiune. Caractere juridice

1. Noțiune

Fără îndoială, cel mai frecvent contract utilizat în practică este contractul de vânzare. Formele sale de manifestare sunt numeroase, iar, la rândul său, el este supus unor multitudini de influențe cu caracter economic și social.

Contractul de vânzare ocupă o poziție importantă în dreptul civil român, datorită faptului că, prin intermediul său, se realizează înstrăinarea sau dobândirea dreptului de proprietate sau a altor drepturi asupra bunurilor aflate în circuitul civil.

El este cel mai utilizat contract civil pentru că asigură circulația juridică a bunurilor și a altor valori patrimoniale. În mod tradițional, contractul de vânzare a fost considerat „contractul-tip”, întrucât o parte din preceptele sale se aplică, în principiu, și celorlalte contracte în care există prestații reciproce.

În acest sens, noul Cod civil prevede expres în art. 1651 că dispozițiile privind obligațiile vânzătorului se aplică, în mod corespunzător, obligațiilor înstrăinătorului în cazul oricărui alt contract având ca efect transmiterea unui drept, dacă din reglementările aplicabile acelui contract sau din cele referitoare la obligații în general nu rezultă altfel.

Consacrând importanța contractului de vânzare, legiuitorul român a reglementat acest contract în Titlul IX, Capitolul I al noului Cod civil, existând în același timp și unele acte normative speciale cu incidență în acest domeniu.

Potrivit art. 1650 din noul Cod civil, „vânzarea este contractul prin care vânzătorul transmite sau, după caz, se obligă să transmită cumpărătorului proprietatea unui bun în schimbul unui preț pe care cumpărătorul se obligă să îl plătească. Poate fi, de asemenea, transmis prin vânzare un dezmembrământ al dreptului de proprietate sau orice alt drept”.

Prin această definiție legală se legiferează o realitate unanim recunoscută de doctrină și jurisprudență, respectiv faptul că prin intermediul contractului de vânzare se poate realiza transmiterea și a altor drepturi decât dreptul de proprietate, inclusiv dezmembrăminte ale dreptului de proprietate¹.

2. Caractere juridice

Contractul de vânzare prezintă mai multe caractere juridice:

- a) este un contract consensual;
- b) este un contract cu titlu oneros;
- c) este un contract sinalagmatic;
- d) este un contract comutativ;
- e) este un contract translativ de proprietate.

a) Caracterul *consensual* al contractului de vânzare rezultă din prevederile art. 1178 din noul Cod civil, care prevede în acest sens, la modul general, că contractul se încheie prin simplul acord de voință al părților, capabile de a contracta, dacă legea nu impune o anumită formalitate pentru încheierea sa valabilă.

Deci, în principiu, vânzarea ia naștere prin acordul de voință al părților, care își dau consimțământul reciproc asupra condițiilor contractului; ea este perfectă și deplin încheiată prin manifestarea concordantă a acordului de voință al părților².

Nu este necesară pentru validitatea contractului de vânzare îndeplinirea nici unei formalități și nici nu se cere predarea lucrului ori plata prețului în momentul încheierii contractului³.

De la acest principiu, există unele excepții când legea prevede cerința încheierii actului într-o anumită formă. Astfel, potrivit art. 1244 din noul Cod civil, „trebuie să fie încheiate prin înscris autentic, sub sancțiunea nulității absolute, convențiile care strămută sau constituie drepturi reale care urmează a fi înscrise în cartea funciară”⁴.

De asemenea, în cazul contractelor electronice, potrivit art. 1245 din noul Cod civil, „contractele care se încheie prin mijloace electronice sunt supuse condițiilor de formă prevăzute de legea specială”.

¹ Potrivit art. 1294 din vechiul Cod civil, „vinderea este o convenție prin care două părți se obligă între sine, una a transmite celeilalte proprietatea unui lucru și aceasta a plăti celei dintâi prețul lui”. Este de observat însă că, deși vechea reglementare se referea expres numai la transmiterea proprietății, în realitate atât în doctrină, cât și în jurisprudență s-a recunoscut că prin contractul de vânzare se poate transmite și un alt drept decât dreptul de proprietate, respectiv un alt drept real, un drept de creanță sau un drept din domeniul proprietății intelectuale, transmiterea proprietății fiind numai de natura și nu de esență acestui contract.

² I. Rosetti Bălănescu, Al. Băicoianu, *Drept civil român*, vol. II, Ed. Socec, 1943, p. 278.

³ Totuși, pentru probă, este necesară încheierea contractului în formă scrisă, înscrisul care constată încheierea contractului putând fi sub semnătură privată sau autentic și având forța probantă prevăzută de lege, conform art. 1241 din noul Cod civil.

⁴ Regimul nulității absolute este prevăzut de art. 1247 din noul Cod civil: „este nul contractul încheiat cu încălcarea unei dispoziții legale instituite pentru ocrotirea unui interes general. Nulitatea absolută poate fi invocată de orice persoană interesată, pe cale de acțiune sau de excepție. Instanța este obligată să invoce din oficiu nulitatea absolută. Contractul lovit de nulitate absolută nu este susceptibil de confirmare decât în cazurile prevăzute de lege”.